

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Ne frankiranih pisem ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtek. Narodna letna 60 Din. za inostranstvo 80 Din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list v članarino. Oglaš po ceniku in dogovoru, davke posebej. Pošt. čk. rač. 11.153. Telefon 3112

Moralno vprašanje

Poleg neštevilnih »vprašanj«, ki odpirajo kot stoglavna kača svoja strupena žrela po sodobnem človeštvu, stoji moralno vprašanje v ospredju zanimanja vseh, ki pazno motre današnje življenje. Ni je teme, o kateri bi se toliko razpravljalo in to kjerkoli se znanzi snidejo na slučajen ali organiziran sestanek, kakor je prav vprašanje morale v današnji družbi. Lahko se mnenja glede vzrokov tega nezdravega družabnega pojava delijo, prav tako se lahko križajo predlogi o možnostih ozdravljenja, dejstva samega ne zanika nihče, ker ga enostavno zanikati ne more.

Nahajamo se na prelomu dveh dob: stare vrednote propadajo, nove so še v embrionalnem stanju; razkiranje napreduje hitreje kot nastopanje novih vrednot. Zato je občutek razpadanja vse dosedanje moralne zgradbe težji in neposrednejši kot slutnja novega nastajanja.

Vprašanje naše javne, družinske in zasebne morale postaja tako predmet splošnega zanimanja, neprestanega razpravljanja, postaja kamen spotike vsakogar in vsak čas.

A to ne zadošča!

Propadanju morale sledi za petami propad družbe. S samim ugotavljanjem in z več ali manj duhovito pesimističnim gmenjem pri sporadičnih sestankih se zlo ne bo preprečilo; nasprotno, zdaj se, da se mu s tem še pripisuje neka neizbežnost, mu daje značaj nujne, proti kateri ni sredstev, niti možnosti odpora.

Ko gre za vprašanja eksistenčne važnosti, je fatalistično razpoloženje najslabša taktika. Rešitev leži samo v aktiviziranju vseh zdravil sil v narodu. Upri se zlu, sicer te bo preplavilo!

Slovenci imamo v tem pogledu še več vzrokov kot drugi večji narodi, da se postavimo po robu nevarnosti, ki ogroža naše narodno zdravje.

Naša zgodovina je zgodovina hlapčevanja in hlapčevstva. Dolga stoletja narodne nesamostojnosti so zapustila na našem značaju težke sledove suženjske miselnosti. Zato je bil naš krik po samostojnosti glas težkega moralnega bolnika, ki vpije po zdravju, ki hrepeni iz moralne manjvrednosti v žarko svetlobo polnovrednega pravnega organizma. Kajti pravni slabici je vreden večjega pomilovanja od telesnega slabica.

Hlapčevska miselnost! Kako bi radi, da bi mogli z zvrnato glavo mimo take ugotovitve, češ: nas ne doseže! »Hlapci smo in hlapci ostanemo,« ugotavljajo pesimisti. »To je naša dedna obremenjenost, sad stoletnega suženjstva, ki nam je skrivilo hrbtenico in razkrojilo kri.«

Tudi optimisti priznavajo našo demoralizacijo, a upajo od nove svobode po zedinjenju mogočen preokret na bolje, ker so bili z osvoboditvijo izločeni vzroki, ki so zastrupljali v preteklosti naš narodni značaj. Če ni še opaziti izboljšanja, gre to na rovaš splošne kulturne krize, ki sovpadla z našim političnim vstajenjem in paralizira njegov sanacijski vpliv. Bodisi glede možnosti sanacije kakorkoli, niti eni niti drugi si ne delajo iluzij o dejanskem stanju. To žalostno dejstvo pada toliko težje na tehnično naše usode, ker se dobro zavedamo resnice, da morajo številni v materialno šibki narodi postaviti v mednarodno areno močnejše moralne kvalitete, ako naj pred seboj in drugimi opravičijo svojo eksistenco in utemelje svoje mednarodno poslanstvo.

Zato in prav zato postaja moralna vzgoja našega naroda najvažnejše narodno vprašanje, postaja slovensko vprašanje kat' exohen.

Mi moramo iz te mlakuže, če se nočemo v njej zadušiti! Če nočemo izgubiti še ono trohico samospoštovanja, ki nas še priklepala na življenje. Nikakor ne smemo še nadalje prenašati ali si celo sami lučati v obraz očitek o narodu hlapcev, denunciantov, zavistnežev, klečplazcev in stremuhov ter se v leni pasivnosti masohistično opajati nad moralnim samobitčanjem.

Slovenci potrebujemo poleg mnogih drugih front predvsem enotno »moralno fronto«, ki naj bi brez vseh romantičnih sentimentalnosti izžigala gnojne rane naše moralne bolezni. Vse organizacije trpe na teh žalostnih pojavih, zato so vse zainteresirane, da izločijo gnulobo iz vrst, če nočejo svojega dokončnega razkroja zaradi nastopajočih sepe.

In če obrnemo pogled na teren, ki nosi naše moralno vprašanje, torej na moralo našega stanu in naše organizacije, se moramo prav tako vprašati: »Ali je v nas samih dovolj poguma, da nhamo biti hlapci, da zvrnamo lastne hrbtenice, da se solidarno upremo zlu, ki nas zastruplja od znotraj, da vzajemno prestrežemo udarce, ki nam jih slovenska morala zadaja od zunaj?«

Denunciramo se sami, denuncirajo nas drugi: pri svojih političnih prijateljih iščemo »zaščite«, da gazimo tovariše ter po njihovih in njihovih družin hrbtih plezamo na boljša mesta; od organizacije zahtevamo, da molči k našim grehom, sramotno zapuščamo stanovske tovariše, ki trpe krivico, a se istočasno

solidariziramo s »prijatelji«, ki zanašajo gnulobo v naše vrste; »ponosno« preziramo stanovske tovariše v dobah politične konjunktura ter klavirno pritiskamo kljuke po njenem zatonu: to je naša dedna obremenjenost iz

časov suženjstva in hlapčevanja. To je naše moralno vprašanje, ki »enakopravno« uvršča v pestro poglavje slovenske morale sploh.

Ali smo še sposobni, da ga rešimo sami? Besedo imajo delegatje naše skupščine!

„Naš rod“ in knjige Mladinske matice

Razlogi, ki govorijo za jesensko izdajo rednih publikacij.

Še vsem nam je v živem spominu živahna borba okrog »Našega roda«. Takrat se je večina izrekla, naj se usmeri časopis Mladinske matice tako, da bo služil učitelju pri njegovem šolskem delu, to je: naj postane sodoben razredni pripomoček. Danes pa spet nahajamo novo vprašanje. »Naš rod« se naj loči v dve vsebinski enoti. Prva izdaja naj bo namenjena duševnemu obzoru in potrebam šolarčev v osnovni šoli to je nekako do 11 l., druga izdaja »Našega roda« pa naj bo pisana v duhu potreb višje narodne šole. Pohvale je vredno to venomerno razglabljanje, kako izboljšati časopis, ki ga izdaja slovensko učiteljsko in s tem prevzema tudi odgovornost, da bo dobil naš šolar v roke vedno dobro tiskano besedo, ki bo ustrezala vsem sodobnim pedagoškim pa tudi literarnim zahtevam. Ne trdim preveč, če rečem, da je to dejstvo kompliment našemu učiteljsstvu, ki išče vedno novih potov za dvig našega šolstva.

V tem primeru smo na važno preokret, ker posegamo tudi na gospodarsko polje. Ustanavljanje nove izdaje odnosno delitev »Našega roda« za nižjo in višjo skupino je pereče z denarnega pogleda. Število naročnikov bo morda ostalo isto, a s tem bo treba poravnati stroške za dve izdaji. Kakor kažejo sedanjí načrti, se obseg lista in književnih prilog niti ne bo preveč reducirala.

Da bi Mladinska matica zmanjšala režijo, iznašam naslednji predlog. Ni nov, saj smo o njem razpravljali že tudi na naših sreskih skupščinah, pa je bilo nekaj sreskih edinic proti predlogu, zato tudi ni zmagal na banovinski skupščini.

Knjige Mladinske matice, ki so redna izdaja, naj bi izhajale namesto koncem šolskega leta raje v početku naslednjega leta. Po izidu 8. številke »Našega roda«, ki izide koncem maja, pridejo v tisk knjige Mladinske matice. Z delom v tiskarni je treba hiteti, saj gre število vseh knjig skoro v bajno število 100.000 izvodov. Ko knjige dospo koncem junija v roke naših mladih naročnikov je v razredu preobilo dela z zaključnimi klasičnimi, s statistikami in vsem ostalim, kar prinaša bližajoči se konec šolskega leta in priprave za Vidovdansko proslavo itd. —

Knjig »Mladinske matice« ne predelamo v šoli, kakor bi to sicer zaslužile. Deca hlata v njih brez strokovnega nasveta, zato se izgubi ob taki priliki mnogo zrna, ki bi sicer lahko rodilo vse drugačen sad.

Nato pridejo vmes šolske počitnice in šolarji listajo po njih sami dva meseca. Ob novem šolskem letu zanje ni več tistega zanimanja, da bi vpeljali knjige za razredno štivo. Le sempatja jih še porabljamo za priložnostni pouk, kadar obravnavamo snov, ki nam je v edicijah za slučajno oporo pri našem pouku.

Vse drugače pa bi bilo, ko bi ob početku novega šolskega leta prejeli v roke dar Mladinske matice. Spočiti bi jih prejeli v roke naši mladi naročniki in v razred bi prinesle svežino in obilo snovi za šolske razgovore.

Pa še drug razlog govori za jesensko izdajo knjig Mladinske matice. S tiskom v juniju je treba precej hiteti. Tiskarna mora delati tudi nadure kar delo precej podraži. Tekom julija in avgusta pa je v tiskarnah tako zvana mrtva sezona in knjige Mladinske matice bi se tiskale v tem času, kjer bi jim tudi grafično lahko posvetili več časa in pozornosti kakor v junijskem vrvežu.

Nekateri bodo proti izidu knjig ob začetku šolskega leta v jeseni. Izgovor: nimajo več v razredu vseh lanskih naročnikov. Teh pa je tako malo, da bi z dobro voljo prav vsi lahko prejeli knjige v redu in točno. Tisti učenci, ki bi medtem zapustili šolo za zmeraj bi spet prišli na obisk k svojemu bivšemu učitelju in pri priliki naročili M. M. tudi za naprej. Tistim učencem, ki so se medtem preselili na druge šole, pa bi jih dostavili po pošti na njihovo novo šolo.

Premislite in mi boste dali prav.

Apeliram na delegate za banov. skupščino, ki se zanimajo za našo Mladinsko matico in njen napredek, da o tej zadevi razmislijo in zaprosijo, da se jih dodeli v tiskovni odsek banovinske skupščine.

Tam naj pripravijo ta predlog tako, da ga bo sprejela potem tudi celokupna letošnja banovinska skupščina.

Jože Zupančič, Litija.

Izvenšolsko nadzorstvo mladine

Da so predpisi tudi za izvenšolsko življenje mladine potrebni, ni mogoče ugovarjati. Ako že za telesne nevarnosti nečemo poslušati Rousseauja, ki pušča otroka k razbeljeni peči, da sam spozna posledice opekline, tem manj moremo pustiti otroka, da bi se duševno sam vzgajal kar na slepo po lastnih »izkušnjah«. Sam pouk zadošča pač v zrelejših letih, ko postane človek že razsodnejši. Priznati pa je vendar treba, da se s prepovedmi mladina opozarja na stvari, za katere bi se sicer ne zanimala tako močno, vsaj tako vabljivo bi ne bile, ker pač prepovedan sad že od nekdaj najbolj diši. Potrebni bi torej bili predpisi, ki bi urejali vse izvenšolsko življenje mladine in se ne omejevali zgolj na tistih malo primerov, ko prihaja mladina v dotiko z javnostjo. Disciplinski predpisi za izvenšolsko življenje dijaka so izvršljivi, v kolikor jih podpirajo tudi starši, proti njihovi volji pa so predpisi skoraj brez pomena. Saj je znano, da nekateri starši otrokom vse dovolijo, jim brez obotavljanja podpišejo največje neresnice in se z dijakom vred vesele, kadar so »osleparili« šolo. Ker šola razen v nekaj docela malenkostnih primerih ne more vršiti kontrole, je kršitev predpisov večje zlo, kakor če bi predpisov ne bilo. V večjih mestih z raznovrstnimi zavodi je šolski oblasti popolna, smotrna kontrola stvarno nemogoča. V sedanjih časih se vozi skoraj polovica dijaštva domov izven šolskega kraja, kjer je sploh izven kontrole.

Temeljno vprašanje je, če so disciplinski predpisi za vzgojo uspešni. Kaj kažejo izkušnje? Ko so profesorji naravnost zasledovali tobakarje, se je nikotin med mladino katastrofalno širil; odkar pa ni več takih prognoz, je kajenje med dijaštvom skoraj popolnoma ponehalo, kajti tisti, ki bi še kadil, ni več »junak« med svojimi tovariši... V kino hodi mladina zaradi prepovedi pač bolj previdno. Pri sedanjih prilikah prave kontrole ni; isto velja za gledališče. Plesne zabave so prepovedane; kdo pa kontrolira tiste plesne

veselice po predmetnih krčmah, ki so stokrat nevarnejše od vseh elitnih plesov, ki se jih udeležujejo starši in učitelji...

Če so torej disciplinski predpisi izvršljivi mladini v korist le tedaj, kadar jih smatrajo starši za svoje predpise, potem je treba izročiti staršem tudi to oblast. Po sedanjem si lasti šola vse pravice v šoli in izven nje, pa vendar vzgojno ne zmoro mnogo brez odločilne podpore iz očetove hiše.

Pa je tudi čisto prirodno, da je vzgoja, če ne more biti v celoti šolska, očetova. Kdo pa je na nepokvarjenosti otrokovi, na njegovem pravilnem telesnem in duševnem razvoju bolj interesiran, starši ali učitelji? Šola mladice pridneža kratkopalno izključuje, očetu pa ostane, da ga spravi za zavožene poti... Kako skrb bo imel oče za svojega sina, ako bi ta hodil po nepravih poteh: v svoji očetovski ljubezni ga bo poiskal in, če treba, tudi kaznoval z vso strogostjo. A učitelja smatra mladina in celo odrasli za ovaduha, ako mora poseči kdaj v izvenšolsko dijakovo življenje. To ga mladini odtuji, vzgoja na trpi še bolj, ker šola nima tistega zadnjega vploda in sredstev za vsakega gojenca posebej, kakor zmorožejo to starši.

Disciplinski predpisi v dosedanjí obliki so produkt preteklega razvoja, ko se starši za svojega študenta niso mogli zadostno brigati in so ga prepuščali le samemu sebi v vseh ozirih. Kakor se je marsikaj izpremenilo, bi bilo izpremeniti tudi disciplinske predpise v toliko, da se omejujejo zgolj na šolske zadeve in na odnose učencev do šole in učiteljev, za življenje izven šole pa naj zahtevajo predpisi za šolsko oblast le toliko, kolikor more šola res stvarno izvrševati vsakojnalo naloge. Ni dvoma, da se šola in dom skušata podpirati tudi brez predpisov, ali glavno vzgojo izven šole imajo na svojih ramenih itak starši, naj jim puste predpisi tudi pravice, ne-le dolžnosti. (»Misel in delo«, socialna in kulturna revija št. 6.)

Dr. P. Strmšek.

VSEBINA:

Moralno vprašanje.

»Naš rod« in knjige Mladinske matice.

Izvenšolsko nadzorstvo mladine.

Obisk v zagorskih katakombah.

† Josip Mazi.

Varčevanje.

LISTEK: O jugoslovanski vasi.

Splošne vesti. — Mladinska matica. — Listi

o učiteljsstvu, šoli, prosveti in JUU. —

Naša gospodarska organizacija. — Uči-

teljski pevski zbor JUU. — Stanovska

organizacija JUU. — Novosti na knjiž-

nem trgu.

Obisk v zagorskih katakombah

Vsa papirna teorija ne more odteti enega samega resničnega doživljanja. Zato mora pred vsem učiteljsstvo, ki mu je bolj kot kakemu drugemu stanu potrebna široka razgledanost, izkoristiti vsako priliko, da zajame ob živem vrelu življenja. Taka prilika se je nudila pretekli torkel dobri deseterici upraviteljev litijskega sreza, ki so na ljubeznivo povabilo ravnatelja TPD inž. g. Vitolda Biskupskega prišli v jutranjem vlakom pod vodstvom predsednika litijskega učiteljskega društva JUU Jožeta Zupančiča, da si ogledajo zagorski rudnik. Skoro dve uri je trajalo uvodno predavanje ravnatelja Biskupskega, ki je znan in uvažen znanstvenik na rudarskem področju, posebej pa še radi njegove zbirke rudnin, kakršne nima noben privatnik v naši državi in je neprepeljiva. Pogled nanjo mora zadiviti tudi lajka. Iz omenjenega predavanja naj omenim le najbolj otipljive zanimivosti.

Zasavje v ožjem smislu tvori tipičen prehod med alpskim in ravninskim svetom ter je produkt stičišča dveh ogromnih pritiskov Dinarske in Alpske gmote, ki sta se na področju nagubali, mnogotero prelomili ter ostavili vsej pokrajini svoj tipičen obraz. Panonsko morje je tu glodalo svoja obrežja, po njegovem prelivu pa je ostavilo sledove rastlinstva in živalstva v glini in škriljencu, ki je sčasoma prekril osušeno morsko dno. Radi premikanja gmote so nastale tri velike razpoke, ki jih lahko zasledujemo na podlagi vrste toplih vrelcev v smeri Ljubljana—Zagorje (Moravce, Izlake, Toplice pri Zagorju, Čatež, Sv. Helena pri Somboru, Krapina), dalje proti Celju (Rimske Toplice, Laško) in proti Dolenjskem (Šmarjeta, Dolenjske Toplice). Vse te linije so obenem tudi na področju seizmičnih pojavov, katerih epicenter je pri Cerkljah. Prav zanimiva je bogata flora. Tu najdemo poleg čisto alpskih rastlin tudi ravninske, samo da so se sčasoma prilagodile. Tako najdemo rododendron skoro čisto ob Savi, je pa višji, dolgolisten ter obledel rdeče barve. V Sklendrovcu nad Zagorjem pa cvrči v polletni vročini skržat, ki je sicer doma ob morju — samo en primer iz bogate favne. Številna najdišča rud antimonu, svinca in živega srebra samo zaokrožujejo to pestro sliko. V mlajši formaciji pa je črna dijamant — premog.

G. ravnatelj je na podlagi raznih načrtov obrazložil položaj prometnih skladov ter način izkoriščanja. Zagorski rudnik se deli na dva obrata in sicer Kisovec in Kotredež. V prvem je premog skoraj docela izčrpan. Kotredež pa se obeta v nekoliko letih še prav lepa bodočnost. Tu se namreč nahaja prvovrsten premog takozvan »Augenkohle«. Ugotovili so 20 do 25 metrov debele sklade. Svoje čase so izpraznjenim slojem razstrelili podpore, strop se je sesedel, kar je sčasoma povzročilo razne zemeljske spremembe. Danes izpraznjene sloje zasipavajo z naplavljenjem zdrobljenega gramoza s pomočjo vodnega pritiska. Ta voda odteka v podzemsko bazeno, odkoder jo črpa jo sesalke na dan. Mnogo stroškov povzročajo vsajene podzemne vode, to so izdajanske vode, ki se niso videle dneva, a neprestano silijo kvišku. Mestoma leže sloji 200 in več metrov pod morsko gladino. Največja ugotovljena ležišča premoga v Kotredeškem rovu pa segajo v globino 440 metrov. Tu predstavljajo posebno opasnost treskavi plini, a tudi sam metan povzroča s premogovim prahom pomešan silne eksplozije. V omenjenem rovu je tudi roviš iz 33 stopinj, ki je bojda zdravilen posebej za oči.

Po ogledu edinstvene zbirke, ki je poseben ponos g. ravnatelja sta dva vozova odpeljala udeležence v Kisovski rov. Vodil jih je obratovodja inž. g. Železnik Jože. Treba se je bilo vreči v knapovske obleke in to vam je bil pogled za bogove: v onegavih hlačah in škornjih in čudovitih pokrivalih — smo se seveda fotografirali. Iz globine 123 metrov, kamor nas je nekoliko hudomušni g. obratovodja peljal po silno ozkih in strmih lestvah — do prvega horizonta v globino 86 metrov nas je nesel lift — smo se vrnili na dan blede, umazani, prepolni pa nepozabnih vtisov.